

Звіт про роботу громадської організації “Українська природоохоронна група” за 2022 р.

Громадська організація “Українська природоохоронна група” (Ukrainian Nature Conservation Group, UNCG) була зареєстрована у 2018 році. Установчі збори відбулись 2 березня, до реєстру громадських організацій включена 19 березня 2018 року. Довідка платника податків отримана 5 травня 2018 року. Головною метою Організації є об’єднання зусиль науковців, експертів та громадських активістів задля охорони біорізноманіття, збереження та розвитку природно-заповідного фонду, впровадження в Україні міжнародного природоохоронного законодавства.

2022 рік для нас був не таким, як всі попередні, адже вперше обставини змусили нас діяти не за планами, а реагувати на обставини. Повномасштабне вторгнення російських військ поставило під загрозу збереження багато заповідних територій, зупинило роботу національних парків і заповідників, що опинились в окупації та зоні бойових дій. Чимало їхніх працівників залишилися без засобів до існування, житла, деякі потрапили у полон або навіть були страчені окупантами. Багато наших колег виявили бажання захищати Україну в лавах Збройних Сил України. Тож першочерговою задачею для нас стала [допомога колегам, що опинились в біді](#) а також колегам на фронті. Дякуючи активній підтримці [іноземних партнерів](#) та донаторів, в різній мірі допомогу вдалось надати 15 національним паркам, 4 природним та 2 біосферним заповідникам. В деяких випадках, коли вдалось своєчасно закупити пальне, ця допомога стала вирішальною, щоб встигти вивезти людей з окупованих територій або зони бойових дій. Єдина територія природно-заповідного фонду, яка і досі працює як справжній острів нескореної України на окупованій території - це біосферний заповідник “Асканія-Нова”, працівникам якого завдяки цій підтримці вдалось протриматись і не перестати працювати вже цілий рік з початку вторгнення. Інформація про це також доступна [на сайті заповідника](#).

У перші дні війни більшість з нас також мусили покинути свої домівки, а дехто залишився в найскрутніших умовах у містах Маріуполі, Сумах, Харкові, Чугуєві. Частина нашої команди на певний час опинилась в окупації в Херсонській і Сумській областях.

Цікаво, що в самий розпал вторгнення, наш сайт пережив кілька кібератак, як і більшість центральних ЗМІ та державних сайтів України.

Менше з тим, ми не припинили природоохоронну роботу в цих нових умовах продовжили діяльність за нашими стратегічними напрямками.

Створення нових територій природно-заповідного фонду

У 2022 році за нашими клопотаннями створено об’єкти природно-заповідного фонду в Черкаській області (заказник “[Дзендзіри](#)”), у Закарпатській області (заказник “[Берег Закарпатського моря](#)”), у Тернопільській області (заказник “[Лошнівська стінка](#)”), у Київській області (пам’ятка природи “Вікова сосна” та заказник “[Дубовий яр](#)”). Особливо варто згадати, що завдяки багаторічним зусиллям наших колег з Черкащини було створено [національний природний парк “Холодний яр”](#).

Потягом року ми підготували обґрунтування для створення ще **2 національних парків та 27 нових заказників (карта)**: Хильчинський, Броварський ліс, Балка Шишева, Ушнянський, Деснянська Заплава, [Берізівка](#), [Березівка 2](#), [Р.Красна](#), [Схили р.Демине](#), [Танюшевський](#), [Преображенський](#), [Верхньодунавський](#), [Богородицький](#), Запілля, Степове Запілля, Східний Свидовець, Братківський, Гора Дурня, Денисенків Яр, Схили Боржави, Бескиди, Ловинські луки, Чортальські обрії,

Галицинівські піски, Грузько-Ломівський, Чигринсько-Когоклійський степ. Клопотання про створення всіх цих територій погоджені Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України і зараз знаходяться в процесі створення.

Протягом 2022 року нами з землекористувачами було погоджено створення заказників "Матвіївські кучугури", "Балка Зарубіна" та "Олександрівська балка" на Миколаївщині та заказника "Чигринсько-Когоклійський степ" на Одещині.

На Львівщині в першому кварталі 2023 року планується оголошення про створення ландшафтного заказника "Бескиди" про створення якого ми клопотали в 2022 році. Наразі його створення було підтримане профільними комісіями обласної ради і опубліковано проект рішення.

Захист заповідних територій

У 2022 році ми продовжили виявляти порушення природоохоронного та земельного законодавства в межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду. На жаль, війна аж ніяк не зупинила порушників і на підконтрольних Україні територіях продовжились розорювання степів, вирубки лісів та інші протизаконні дії. Такі порушення ми виявили на території заказників Дігтярівський, Водоспад (прокуратура вживає заходи з метою встановлення меж в природі), [Райдолинський степ](#), [Астрагал](#), Пролісок, [Інгільські крутосхили](#), [Грузька балка](#), Аркадієвський, [Каширо-Олександрівський](#), Гренівський, Кам'яногірський, Скалки, Сергіївський, Балка Глибока, Балка Зміїна, [Чаплино-Васильківський](#), Верхньокільченський, Середньочалинський, Заплавка, [Урочище Приорільське](#), Тернівський, Новогригорівський, Урочище Могила Баба, Надвовчанський, Лікарівський, Лозуватський, Бузове, Гарячківський ліспам'яток природи Гора Ревина (прокуратура подала позов з вимогою встановити землекористувачу межі пам'ятки природи в природі), Пришиб, заповідних урочищ Сальківське, [Грузьке](#). По всіх фактах порушень відкриті кримінальні провадження та проводяться досудові розслідування.

Найактивніше тривають розслідування по порушеннях у заказниках Вінничини: ["Зелена"](#), ["Гопчиця"](#), ["Курочка"](#), ["Надросся"](#). На Харківщині за нашим зверненням прокуратурою подано позов до суду з метою повернення 5 земельних ділянок, які незаконно передали у власність в межах ботанічного заказника місцевого значення "Альошкіна балка".

На жаль, боротьба з такими порушеннями у юридичному полі триває сильно розтягнута в часі, але деякі остаточні перемоги відбулись і в 2022 році. На Хмельниччині судовим рішенням було повернуто 6 земельних ділянок в державну власність в межах заказника ["Хоморські заплави"](#). Також в результаті минулих напрацювань прокуратура повернула землі в заказнику ["Бориспільські острови"](#), що незаконно були передані в приватну власність. На Дніпропетровщині за нашими напрацюваннями та зверненнями Господарський суд Дніпропетровської області визнав незаконною передачу земельної ділянки площею 13 га в межах заказника ["Кам'янський прибережно-річковий комплекс"](#) та повернув ділянку в державну власність.

Захист степів і луків

Цього року ми продовжили виявляти природні території: [прибережні захисні смуги та заплави річок](#), [балки](#), [степи й луки](#), що виставлені на продаж на земельних аукціонах. Загалом виявили 535 таких ділянок, загальна площа - 5620 га. Таким чином ми розпочали листування з 57 громадами, які виставляли на продаж для сільськогосподарських потреб природні території в 2022 році. Інформували керівництва ОТГ про виявлені нами порушення при виборі земельних ділянок для

проведення торгів. Також ми пропонували громадам альтернативні оранці шляхи використання земель, такі як створення громадських пасовищ або об'єктів природно-заповідного фонду. На цей час діалог вдалось розпочати лише з 2 громадами.

Розглянувши наші пропозиції зняти з земельних торгів степові ділянки Комарська громада Донеччини виключила всі степи з продажу і вирішила створити на цих землях території природно-заповідного фонду. Окрім того громада прийняла програму охорони природи та збереження степових територій.

Тим часом значно успішнішою робота була на центральному рівні. По [нашим пропозиціям](#), 20 грудня 2022 року Уряд вніс зміни в “Правила відтворення лісів”, і заборонив лісорозведення на степових, лучних ділянках, болотах і біогалявинах

Захист лісів

З 24 лютого спільно з українськими та європейськими активістами та організаціями [просували необхідність запровадження санкцій](#) проти російської деревини та продукції з неї. Як результат, у **квітні 2022 року ЄС встановив відповідні санкції**, що призвело до суттєвих проблем у понад 14-мільярдному лісовому та деревообробному секторі Російської Федерації.

З метою подальшого посилення санкцій нами спільно з ВРУ був розроблений Проект Постанови про Звернення Верховної Ради України до Європейської Комісії, Європейського Парламенту, Ради Європейського Союзу, Світової організації торгівлі, урядів та парламентів іноземних держав щодо встановлення санкцій на імпорт російської і білоруської деревини та продуктів з неї, російської риби та морепродуктів, заборони на експорт устаткування та його компонентів, а також недопустимості діяльності на території Російської Федерації систем міжнародної екологічної сертифікації, який був зареєстрований 6 січня 2023.

Також ми долучились до кампанії з конфіскації активів російських лісових олігархів в Україні, зокрема в тому числі на основі наших звернень були накладені санкції на олігарха Крупчака.

Протягом усього року системно працювали над моніторингом нових законодавчих ініціатив у лісовій галузі. Зокрема, **виявили та успішно протидіяли ініціативі з відміни більшості природоохоронних вимог до санітарних рубок** - зміни так і не були ухвалені Кабміном. Спільно з іншими громадськими організаціями, розгорнули кампанію з [протидії законопроекту №8058](#), який загрожував природі під виглядом дерегуляції бізнесу. Станом на 2023 рік, законопроект поставлено на паузу.

У 2022 було Верховна Рада ухвалила [закон №5650](#), до розробки якого долучались експерти організації у минулі роки. **Законопроект вводить в юридичне поле поняття “самосійні ліси” та “інвазійні види”, створює передумови для подальшої охорони необлікованих лісів України, прямо забороняє висадку дерев у степах.**

У подальшому цей успіх був закріплений [змінами до Правил відтворення лісів](#) України. Разом з колегами з інших організацій **домоглися прямої заборони на заліснення степів, луків та боліт, а також заборони використання у лісовому господарстві інвазійних видів дерев.** У 2023 році перелік таких дерев має затвердити Міндовкілля.

Не дивлячись на закриття доступу до більшості публічних даних та заборони відвідування лісів, експерти організації працювали над виявленням незаконних рубок. За 2022 рік **виявили понад 20 випадків проведених чи запланованих незаконних**

рубок у Закарпатській, Чернівецькій областях та Києві. Уся інформація передана до правоохоронних органів. Зокрема нам вдалось зупинити проведення незаконних санітарних рубок на 11 ділянках в Карпатському біосферному заповіднику.

Протягом 2022 року також **виявили понад 195 лісових ділянок, які були незаконно приватизовані з метою забудови** (Вінницька, Хмельницька, Волинська, Житомирська та Черкаська області). В усіх випадках передали матеріали до прокуратури, по частині ділянок правоохоронні органи [вже працюють](#) над поверненням у державну власність.

Також аналізували земельні торги, щоб виявити самосійні ліси, виставлені на аукціони. Як наслідок, **виявили майже 2000 гектарів самосійних лісів на продаж**, повідомили Міндовкілля та інші органи. По 208 гектарах у Чернігівській області місцеві лісгоспи працюють над збереженням цих лісів.

Чимало лісової роботи на центральному рівні у 2022 році поки не принесло очевидного результату і залишається поза межами цього звіту. Наприклад, робота над [новими Правилами рубок в лісах України](#) та купа всього іншого. Але ми не здаємося та очікуємо, що напрацювання 2022 року конвертуються у результат у 2023 та потраплять до наступного звіту як результат двохрічної праці.

Оцінка Впливу на Довкілля (ОВД)

Аналіз реєстру Оцінки впливу на довкілля. На жаль, після повномасштабного вторгнення реєстр ОВД повністю закрили, відкривши частково лише в середині червня. Наразі він працює в режимі ручного доступу по запитах. Повідомлень про плановану діяльність ніхто не бачить (їх немає сенсу запитувати через відтермінування відповіді і постійні масові порушення щодо вмісту самих повідомлень). Так було втрачено ті крихти даних, що там все-таки були. Також було втрачено додаткову інформацію про «розташування» діяльності, практично всі відкриті реєстри та джерела аналітичних даних, включаючи навіть кадастр, дані про родовища корисних копалин, дані з карт лісів.

До закриття реєстру ОВД ми [обробили](#) 389 звітів та повідомлень. Подали 42 листи з пропозиціями до змісту майбутніх звітів, а також 48 листів з зауваженнями до вже виданих звітів з ОВД (зауваження – це масштабна реакція на кількості сторінок звіт, що щоразу потребує багатогодинної роботи аналітиків). Ми мали 16 виграшних кейсів і ще 7, де обмежились пропозиціями і цього було достатньо. Ми підраховали, що лише по звітах мали 33,3% виграшних справ. Наша ефективність стабільно росла, перевищивши минулорічні успіхи на 10%. Після закриття доступу до реєстру робота тимчасово призупинилась.

Згодом, після відкриття реєстру ми підготували зауваження до 28 звітів і и пропозиції до 40 майбутніх звітів.. Відсоток чистих перемог за цей час становить 32,1%.

Загалом за рік маємо мінімум 25 перемог по результатах зауважень до звітів. Нині нам вдається виграти практично кожен третій кейс, у якому беремо участь.

Практично всі випадки, коли нам вдалось не допустити видачу позитивного висновку ОВД ґрунтувались на того, що нам вдалось довести що планована діяльність потрапляє до меж природно-заповідного фонду, або в місця відомих популяцій рідкісних видів. В усіх випадках розробники звітів наполягали на протилежному а відповідальні державні органи (в тому числі Міндовкілля) не володіли власними

знаннями про цінність територій, які планувалось знищити. Особливо відзначимо такі кейси, в яких шкідливі для природи проекти не отримали позитивного висновку ОВД після наших зауважень:

Розробка родовища пісків в заказнику "Зачарована Десна" у Київській області (2 спроба отримати висновок), у заказнику на Рівненщині. Видобування мергелів на Межигірській та Маринопільській ділянках у Івано-Франківської області за рахунок земель заповідної зони НПП "Галицький" (!!!), видобування гранітів у заплаві р.Фоса на Вінниччині, що зруйнувало б заплаву та заказники. Видобуток торфу шляхом знищення 700 гектарів лісів на Волині, що б призвело до знищення гідрологічного режиму 3 заказників та аналогічне у Чернігівській області. Видобуток пісків за рахунок 93 та 44 гектарів лісу на Київщині, та понад 20 гектарів лісу на Харківщині, видобуток базальтів на Волині за рахунок 78 гектарів лісу. Видобуток гравію на Львівщині біля с. Страшевичі в місці концентрації видів, важливих для формування Смарагдової мережі. Цікаво що за рік вдалось відбити по 2 спроби погодити будівництво малих ГЕС у Карпатах №1 (спроба 2) та №2 (спроба 2) на р.Тересва. Будівництво водозбору НГВУ «Долина нафтогаз» ПАТ «Укрнафта» на р. Свіча в с. Тяпче Івано-Франківської області через 600 метрів заказника. Будівництво нової греблі на верхньому Дністрі, що призвело б затоплення великих площ Смарагдової мережі на Львівщині та знищення проектного національного парку.

Відкриті дані про біорізноманіття

Основою нашої роботи по збору і публікації даних про біорізноманіття є розміщення відомостей про знахідки рідкісних видів та результатів інвентаризацій біорізноманіття окремих територій на ресурсі GBIF (Global Biodiversity Information Facility). За 2022 Українська природоохоронна група від імені [свого профілю](#) опублікувала 182 156 точок знахідок (записів) флори та фауни України та інших країн світу. Дана кількість записів викладена в 75 наборах даних (датасетах).

Активно велася робота з порятунку, збереження та публікації даних від вчених, що постраждали від війни. Тисячі записів, що до цього зберігалися лише в паперовому форматі, були діджиталізовані та оприлюднені на профілі групи і тепер доступні широкому науковому загалу. Наразі робота в цьому напрямку триває. Зокрема це стало можливим завдяки підтримці малих групових та персональних грантів, одним із головних завдань в рамках яких і був збір та збереження подібної інформації, яка через війну може бути безповоротно втрачена. Серед таких грантів варто відзначити 2 малих гранти EDGG Small Grants, направлені на збір та збереження даних по флорі півдня та сходу України; персональний грантовий проект "Preservation of data on biodiversity of Ukraine during the Russian occupation" від ініціативи IWM Documenting Ukraine; одноразової грантової підтримки від організації OLIN gGmbH та інші. Окремо важливо відмітити проведення ряду експедиційних виїздів в рамках проекту Rufford "Open biodiversity data: serving nature conservation in Ukraine", за якими в рамках комплексних експедицій і збору даних про різні групи живих організмів, опубліковано ряд наборів даних.

Важливою складовою роботи є наукова діяльність. За опублікованими даними, науковцями-членами Української природоохоронної групи опубліковано ряд наукових статей у журналі Biodiversity Data Journal, що індексується в базі даних Scopus (Q2):

1. Polchaninova N., Marushchak O. Spiders (Araneae) of the northeast of the Luhansk Oblast (Ukraine). Biodiversity Data Journal. – 2023. - 11: e99304. <https://doi.org/10.3897/BDJ.11.e99304>

2. Skobel N., Moysiienko I., Sudnik-Wójcikowska B., Dembicz I., Zachwatowicz M., Zakharova M., Marushchak O., Dzerkal V. Vascular plants of old cemeteries in the Lower Dnipro region (Southern Ukraine) // Biodiversity Data Journal. – 2023. - 11: e99004. <https://doi.org/10.3897/BDJ.11.e99004>
3. Nekrasova O. D., Marushchak O. Yu. Records of common species of amphibians and reptiles widespread in northern, central, western and southern Ukraine // Biodiversity Data Journal. – 2023. - 11: e99036. <https://doi.org/10.3897/BDJ.11.e99036>
4. Vasyliuk O., Prylutskyi O., Marushchak O., Kuzemko A., Kutsokon I., Nekrasova O., Raes N., Rusin M. (2022) An Extended dataset of occurrences of species listed in Resolution 6 of the Bern Convention from Ukraine. Biodiversity Data Journal 10: e84002. <https://doi.org/10.3897/BDJ.10.e84002>

Важливо відмітити, що на початку Російського вторгнення, усі дані було перенесено з сервера в м. Харків до хмарного серверу GBIF Норвегії, який люб'язно погодився надати в наше користування для збереження наборів даних з України через високий ризик фізичного знищення черговим обстрілом російських військ. Наразі усі дані та їх копії (бекапи) зберігаються як на згаданому вище хмарному сервері, так і на фізичних носіях членів групи.

Звісно, для того, щоб збирати дані, треба проводити дослідження в природі. А отже їхати і проводити дослідження. В умовах війни зруйнувалась більшість всіх наших планів на проведення досліджень, адже всі ці плани були направлені саме на ті території, де тепер вирус війна. Проте частину намірів ми все ж реалізували і їх результати можна побачити в окремому [датасеті](#). Також, ми провели цьогорічну серію експедицій з вивчення біорізноманіття Ржищівської ОТГ, до якої долучилось 35 науковців, а також понад 10 експедицій з вивчення біорізноманіття різних територій в 5 областях.

Медіа

Протягом 2022 року нам довелось також розпочати відстеження наслідків впливу військових дій на дику природу України. Проте, на відміну від багатьох інших організацій, ми не бачимо перспектив в намаганні обрахувати грошову суму збитків, нанесених довкіллю України. Натомість ми прагнемо зрозуміти, які зміни відбулись і яким чином слід протистояти цим змінам у майбутньому. Це відстеження екологічних змін дозволило нам активно коментувати їх в ЗМІ і зробило наш колектив самим цитованим коментатором екологічних наслідків війни в Україні (всього 360 публікацій в українських ЗМІ за 2022 рік та 84 в зарубіжних). Крім того, ми активно поширювали інформацію і через наш власний сайт (всього 201 публікація за рік). Розвинули свої соцмережі:

[https://twitter.com/ UNCG](https://twitter.com/UNCG)

<https://www.facebook.com/UkrainianNatureConservationGroup>

https://www.instagram.com/_uncg/

https://t.me/ngo_uncg

https://www.youtube.com/@_uncg

Війна примусила і нас самих розвиватись швидше і з метою більш ефективного поширення інформації ми розгорнули роботу [англомовної сторінки](#) нашого сайту. Окремо слід сказати, що поширення інформації про наслідки війни для довкілля ми здійснюємо і через тематичний портал міжнародної експертної групи [Ukraine War Environmental Consequences Work Group](#).

Своє бачення наслідків війни для дикої природи ми також озвучували на комітетських слуханнях у Верховній Раді України (10 листопада), де було присутньо понад 100 учасників, під час просвітницького заходу Щедрого вівторка для 298 педагогів а також на лекції Marshall Award для колективів 15 університетів Європи і США.

Видання:

Збірка “Поширення раритетних видів біоти в Україні”.

[Том. 1. Рослинний світ,](#)

[Том. 2. Тваринний світ.](#)

Ще 12 видань поки затримані, адже кошти благодійних внесків поки більш потрібні для допомоги установам ПЗФ.

Друзі, ми вже давно зрозуміли, що ваша допомога – це активна природоохоронна діяльність. Завдяки вам ми можемо займатися не популярними серед донорів, але надзвичайно важливими справами!

Навіть маленький збережений клаптик цінної природної території - це вже перемога. Підтримуючи нашу роботу, ви стаєте **частиною нашої команди, робите важливий внесок у велику справу!**

Дякуємо кожному, хто усвідомлює свою відповідальність за збереження природи рідного краю та супроводжує нас на цьому шляху. Кожна маленька допомога важлива та наближає нас із вами до значущих результатів.